

Xənnə xhineke g'ittiviyyxhan

Xənnə xhineke g'ıttiviyxhan

Şıkılıbyı ts'its'a'una: R. Sergeev

© IBT Moscow 2019

Xənnə xhineke g'ittiviyyxhan

Allahne ulele g'aaytxhuyn dyunye

Insanara ç'iyeyne aq'val gəəb qebaxheeng'a manbışis yişba vuxooxa, manbışde yişşaaşına micagiyvalla malaikaşik'le g'oocena. Cone yik'es yikkanna nenayiy mang'ike xhunaşşe hee'e.

Rəbbeeyhen:

– Yızın Rı'h insanee hammaşıys deş vod. Manbıb hammaşıysınbı deş vob. Manbışis huvuna ı'mı'r vəşşe g'ane senile hexxaba vuxhes deş.

Malaikaaşe insaaşın yişba haa'anee gahılib, mançile qiyğiyne dövurbışilib məxbın ç'ak'ın insanar ç'iyeyne aq'valqa vuxooxa vuxha. Manbı avalıyne dövrün kuşdukurar quvaats'an insanar vuxha.

Rəbbik'le g'ecen, ç'iyeyne aq'valyne insanaaşine ək'le, fikre pisvalla hav'uy vob. Mana paşmanaxhena. Mang'un yik' gyoyxhan ç'iyeyne aq'valqa insanar ipxhınva.

Rəbbeeyhen:

– İpxhının insanar ç'iyeyne aq'vayle havakkala'asınbı. Man insanaaşika sacigee həyvanaşined, ç'iyeyl hadağvançined, şit'yaaşined vuk'lelqa qalya'asın. Manbı ipxhınva paşmanxhana. Saccu sa Nüh Rəbbine ulen aqqaqqa.

Nühun tarix inəxüd vod:

Nüh qorkuna, məttın yik'nana cune nasılee insan ıxha. Mana Allahne yəqqı'lniy vor. Nühuka xhebiyre dix eyxhe: Sam, Ham, Yafəs.

Allahne ulele dyunye g'e'exhan, pisvalin gyayts'e. Gırgın insanar qopkune yəqqı'le qığebç'iyıbı. Allahık'le g'ecen dyunye, badalxha vod.

Allahee Nühuk'le uvhuyn:

– Yizde ək'elee gırgınçın q'omıd hitxhır. Dyunye manbışde pisvalika gyats'ı. Mançıl-allab Zı manbı ç'iyeyne aq'vayka sa cıgee havakkal haa'as. Vas goferne yiveke sa gamı he'e. Ad goozeer hı'ı, adğançed g'adğançed yivena mızla qabğvee. Gamı haynəxüd he'e: mançına xiliyvalla xhebıd vəş xılekkum, əq'valla xhots'al xılekkum, axtıvallab xhebts'al xılekkum vuxhecen¹. Gamıyne ooğançe sa xılekkum avud g'uly he'e. Mıgled akka gıxhxhe. Gamıyka avubna, yı'q'nekna, oona mərtaba vuxhecen. Zı ç'iyeyn aq'va q'ıfrımıka qadıyne xhineka alyat'asın. Xəək avudun nafas alyat'an gırgın kar hakkal ha'asın. Ç'iyeyne aq'valin gırgın kar qik'asın.

¹ *Mançına xiliyvalla xhebıd vəş xılekkum, əq'valla xhots'al xılekkum, axtıvallab xhebts'al xılekkum vuxhecen*: mançına xiliyvalla 150 m, əq'valla 25 m, axtıvallab 15 m vuxha.

Zı mugavile saccu vaka ha'a: ğu duxbışıka,
xhunaşşeyka, sossaaşıka sacıgee gameeqa ılqeç'e.
Vaka üç'üdda axvecenva, ğırgıne həyvanaařıke nafas
helenimeeni karbışıke q'öblena, vughulyna-xhuvulyna,
gameeqa alet'e. Q'öblena ğırgıne şıt'yaaşıke,
həyvanaařıke, ç'iyeyl hadağvançıke vasqa qales,
üç'üdda axvecenva. Vasqa oxhanas eyxhençıke vasınıd,
çısınıd se'e.

Nühee ğırgın kar Allahee uvhuyn xhinne ha'a.

Q'ıfrım

Rəbbəe Nühuk'le uvhuyn:

– Xizanıka sacıgee gameeqa ılqeq'e. Yizde ögee, vale qorkuna ine nasile deşor. Dyunyeyne aq'vayle cins g'its'maq'vancenva məttine həyvanaaşına yıghıble q'öblena, xhalyne həyvanaaşına vughulyna, xhuvulyna alept'e. Harıne xəəne şit'enab yıghıble q'öblena alept'e. Yıghne yığile ç'iyeyne aq'valqa yoqts'al yığnayıy yoqts'al xəmnə gyoğiy gyoğa'as. İtxhınin nafasnan gırgın kar ç'iyeyne aq'vayle hakkal ha'asın.

Rəbbəe Nühulqa nəxübiy əmr hav'u, mang'vee
gırgın kar həməxdıd hi'iyn. Ç'iyeyn aq'va q'ıfrımıka
qadıyne xhinen alyat'uyng'a, Nühuka yixhıd vəş sen
ıxha. Nüh, cuna xhunaşşe, duxba, sossar sacıgee
xhyanıke g'attivxhanasdemeə gameeqa ılqebaç'enbı.
Allahee Nühulk'le uvhuyn xhinne, məttın, xhalin
həyvanar, şit'yar, gırgın ç'iyeyl hadağvanbı q'öble-
q'öblena, vughulynayiy xhuvulyna, Nühuka gameeqa
ılqedaç'enbı. Ç'iyə yıghne yığıle q'ıfrımıka qadıyne
xhinen alyat'an.

Nühune ı'mrene yixhıd vəş'esde sene, q'öb'esde
vuzane yits'ıyıghıd'esde yığıl məxdun q'ıfrımıkan
gyoğiy gyooga giyğal, ittehesu, xəən g'uleppı aaqı.
Gırgıned k'oralybışençe xhyan ı'xı'yxə giyğal. Yoqts'al
yığna, yoqts'al xəmnə gyoğiy gyoğu.

Mane yiğil Nühuka sacigee cuna xhunaşşe, duxba
Sam, Ham, Yafəs, con yedar gameeqa ılqebaç'iyıbı.
Manbışıka sacigee gırgın həyvanar: çavra-vəq'ə,
çolun həyvanar, şit'yar, gırgın ileedaxvanbı, ç'iyeyl
hadağvanbı, gameeqa ılqedaç'enbı. Gırgın nafas
ileşşenbı q'öblena Nühuka gameeqa ılqeeç'u. Allahee
Nühuk'le uvhuyn xhinne, gırgıne həyvanaaşına
vughulynayiy xhuvulyna qabı. Manbışıkad qihna
Rəbbe gamıyn akka qa'an.

Q'ıfım gibğılıyn yoqts'al yiğ ıxhamee, xhyan geed qıxha gamı ç'iyeyle haly'etçuyın. Xhyan geed ooqa ılqeç'e, gamıd xhinene aq'val ı'ğiykar giyğal. Geed qıxhayne xhyanın, nekki axtın suvabıd çik avud g'alya'a. Xhyan yits'ı xholle xılekkumna² suvabıšile axtı qexhe. Ç'iyeyne aq'valın gırgın kar: ſit'yar, çavra-vəq'ə, çolun həyvanar, hadağvanbı, insanar, nafas ileşşen gırgın qeek'an. Rəbbe ç'iyeyne aq'valın nafas ileşşen gırgın kar hakkal ha'an: insanaaşile otçu, çavra-vəq'ə, hadağvanbı, xəəne ſit'yaaşılqamee nafas ileşşen gırgın kar gek'an. Saccu Nühiy gameebınbı üç'übbə axva.

² *Yits'ı xholle xılekkum: 7,5 m*

Q'ıfrım ulyozaraa'ana

Xhyan ç'iyeyne aq'val vəşşe xhots'al yiğna geed qıxhayle qiyğa, Allahee Nühur, Nühuka gameedın gırgın çolun həyvanar, çavra-vəq'ə yik'el qalya'an. Allahe ç'iyeyne aq'valqa ablyav'uyni mıtsıka xhyanbı k'ıl qedaxhe giyğal. Allahee k'oralybıyiy xəən g'uleppı ut'uma'anbı, gyoğiy ulyoyzaran. Xhyan ç'iyene aq'vayle ts'its'exhe giyğal. Vəşşe xhots'alyne yiğile xhyan k'ıl qexhe. Yighıb'esde vuzane yits'ı yighıd'esde yiğil gamı Araratne suvabışıl ulyoyzaran. Yits'id'esde vuzalqame xhyan k'ıl qexhe. Yits'id'esde vuzane ts'ettiyne yiğil suvabışın vuk'ulybı g'ece giyğal. Nühee yoqts'alyne yiğile vuce hi'iyn gamıyn g'uly aaqı, qən g'avku. Xhyan qeqqvasme qən ulyooxa, hapk'ın qavayle vuxha.

Xhyan ç'iyene aq'vayle ts'its'xhay ats'axhesdimee,
ine yəqqe Nühee qı'nerke³ g'uxoole. Qı'nerkeyk'le
gıvxasın cıga iveke deş, ç'ıye xhyanın aqqı eyxhe.
Mana Nühusqa gameeqa sıviyk'al. Xıl hotku Nühee
qı'nerke avqu, gameeqa abaççe. Yıghıllıe yığ ılğeç'uyle
qıyğa, mang'vee qı'nerke sayıb g'ookana. Exheeana
qı'nerke mang'usqa sapk'ıllıng'a, mançe k'uxhe
xhınakna zeytunna t'ele avqu vooxhe. Manke Nühuk'le
ats'axhen, xhyan ç'ıyeyne aq'vayle ts'its'xha vod.
Yıghıllıe yığ ılğeç'uyle qıyğa, mang'vee sayıb qı'nerke
g'ookana, manı yəqqee mana mang'usqa sıviyk'al deş.

³ *Qı'nerke*: Azərbaycanne mızıl mançık'le "alabaxta" eyhe.

Ts'eppiyne vuzane ts'ettiyne yiğil Nühune ı'mrene
yixhıd vəşşe ts'ettiyne sene ç'iyeylin xhyan qeqqvan.
Nühee gamıyn oodun ciga qottuling'a, ç'iyeye qeqqu
g'ece.

Q'öb'esde vuzane g'ayi yighıd'esde yiğis ç'iyeye bıkırdı
qeqqvan.

Allahee Nühuk'le uvhuyn:

– Ğu yiğni xhunaşseyka, duxbışıka, sossaaşıka
sacigee gameençe qığeç'e. Vaka sacigeedın gırgın nafas
ileşşenbı, şit'yar, həyvanar, ç'iyel hadağvanbı g'aqa
qığe'e. Hasre ç'iyeyne aq'valqa ayikkecen, g'adı geed
qetxhecen.

Nüh cune xhunaşseyka, duxbışıka, sossaaşıka sacigee
gameençe qığeç'ena. Gırgın həyvanara, hadağvanbı,
şit'yar, ç'iyene aq'valın nafas ileşşen gırgın kar çıka
sacigeedınçıka gameençe qığeç'e.

Nühee Rəbbis q'urbanbı alya'an ciga alya'a. Mançil mang'vee gırgıne məttine həyvanaaşike, şit'yaaşike, gyooxhan ha'an q'urbanbı aly'a'a. Mançin yugun eva Rəbbis ı'xı'me, Mang'vee cune yik'ee inəxüd uvhu:

– K'ilybanançile otçu insanaaşın fıkrıbı yugunbı eyxhe deş. Manbışil-alla sayid ç'iyə lə'natlamişa'as deş. Həşde hi'iyın xhinne, gırgın nafas iləşşenbı hakkal ha'as deş.

*Dyunye ıxhaylette,
Ezuy-qiyşılıy, güməla-mık'ala,
Gı'l-q'ı'dim, xəmə-yiğ
Ç'əvxhes deş.*

Ts'eppiyna xənevur

Allahee Nühüsiy Nühüne duxbışis xayir-düə huvu, manbışik'le uvhuyn:

– Vuxoxu geeb qepxha ç'iyen aq'va gyatsts'e'e.

Ç'iyeylin gırgın həyvanar, xəədın şit'yar, hadağvanbı, deryahbışedın baluğar şole qəq'ənasınbı, manbı vuşdi xıleqa quvu. Nafas iləşşen gırgınbı şos oxhanas ixhecen. Nəxüdiy Zı şos şenke ç'iyel alyadıyn oxhanas huvu, həşded manbı hele.

Saccu mançin çuru ebaka umoyxhan, mançe rı'h vodun. Şavayiy vuşda eb k'yavhu, şu ı'mreke hav'u, mana həyvan vuxheeyib, insan ixheyir Zı hı'sab qeqqasın.

Şavayiy insanna eb k'yav'u,
Mang'unab eb insanne xıleke k'yavaak'anas.
Allahee insan Cune k'op'yel irxhınıl-alla.
G'abı geeb qepxhe. Ç'iyene aq'valqa aavke, hexxepxhe.
Qiyğa Allahee Nühuk'leyiy cune duxbışik'le uvhuyn:
– Şokab, şole qihniyne vuşde nasılıkab, gameençe
qıgeç'uyne gırgıne nafas ileşşençika, şit'yaaşika, çavra-
vəq'əyka, çolune həyvanaaşika Zı mugavile haa'a. Zı
şoka həynəxbına mugavile haa'a: sayid inçile qiyğa
q'ıfrımıka qadıyne xhyanın ç'iyeyne aq'vayka sacigee
nafas ileşşenbı hakkal ha'as deş.

Allahee uvhuyn:

– Yizda şokana, şoka ıxhayne gırgıne nafas helençika hav'uyne hammaşiyeste mugavileyna işara ina vuxhes: xəybışeeqa gyuvxhuna Yizda xənevur⁴. Zı xəybışeeqa buludbı qalyauyng'a, bulıdika sacigee xənevur g'avales, manke Zı şokayiy, gırgıne nafas helençika hav'une mugavileyna fıkr ooxhanas. Sayid nafas ileşşenbı hakkal ha'asın q'ıfrımıka xhyan qales deş. Mısayiy xənevur qığevç'u, Zı mançıqa ilyakkı ç'iyene aq'val nafas helene gırgınçika hav'una hammaşiyda mugavile yik'el qavalyaa'as.

Allahee Nühuk'le meed eyhen:

– Yızın ç'iyeyne aq'val gırgıne nafas helençika hi'iyın mugavileyna işara haane.

Nühun duxba

Nüh cune duxbışıka Samıka, Yafəsıka, Hamıka gameençe qığevç'una (Kana'an Hamna dixniy vor). Mana xhebırsana Nühun duxbaniy vob. Ç'iyeyne aq'valqa ipxhının gırgın insanar manbışıke g'abı.

⁴ *Xənevur*: cühüt'yaaşine mizel in cuvab "vuk" eyhen vodun.

Mizyar Babilee geed qıxha

Bıkrne dyunyel sa miziy sa yuşe vuxha. İnsanar şargılqa qöng'ə Şinarne ölkee manbışik'le q'adal g'acu, maayib avxuynbı. Sanasang'uk'le: "Qudora karpıç hı'ı yugda qecesva" uvhu. Manbışe g'ayeyne cigee karpıç, battağne cigeeqid g'ır alyat'u. Qiyğad "Şas sa şahariy q'om xəybışeeqa hiviyxharna gulle alyav'u do qığahas, deşxhee mançeb ehevkasınbıva" uvhu.

İnsanaşe alyav'una şahariy gulle g'avces Rəbb avqa
geç'e. Rəbbee uvhuyn: "Haane, manbışın gırgınbı sa
milletinbı sa mizelenbı vob. Mançıl-allad manbışe
inəxübna iş haa'a gibğıl. Həşde manbışde yik'es hicoyiy
ıkkın ha'as əxə. Qudora geepç'ı manbışın mizyar
alikka'as. San uvhuyn mansanbışik'le mats'axhecen".
İnəxüb Rəbbe manbı ç'iyeyne aq'valqa ehevka'anbı,
şahar alyav'uyid ulyoyzaran. Rəbbee insanaaşın mizyar
alikkı'il-alla mani cigayk'le Babila eyhe. Ç'iyeyne
aq'vayne yoq'ne suralqab mançe ehevkaa'a.

Allahee havacena

Maskil⁵, Davudna mə'niy.

*Şavunbiyy bınahbı Rəbbe yik'elixanı'ı,
Şavunbiyy qotkuda hidi'in harakatbı hakkal hı'ı,
nimee baxtivariy!*

*Cuna bınah dyugulydyaa'ana,
Rəbb bınahılee ilheç'una insan, nimee baxtivariy!*

*Gardanaqa alyat'asmee zı əvəray hav'u.
Yiğbına, xəmbına Yiğna yı'q'na xıl zal oğa vuxha.
Yizda guç g'apt'ına g'i'liyne pırani yiğıl qəhətxhayn
çiy xhinne.
Ik'arang'an xhinneyid yızın bark'vbıd rı'hı'le
g'a'atk'u.*

*Manke zı bınah Yiğni ögiyl gardanaqa alyapt'ına,
Yızın qotkuda hidi'iy Vale dyugul hı'ı deş.
Qiyğa zı uvhuyn: "Zı bınahbı Rəbbine ögiyl gardanaqa
alyat'anbı",
Ğunar yizde bınahılee ilheç'una.*

⁵ *Maskil*: İne cuvabın cühüt'yaaşine mizel in mə'nabıd hele eyxhe: "ats'al, məsləhət", "uftanba gipk'ınna mə'niy".

*Mañcil-allab Yiğna yəq avquyng've,
Ğu iveekemee Valqa düə hee'ecen.
Məhring'uk xədin xhyanbıd qadıyng'a set'as deş.
Zı dyugulexhen ciga Ğu vorna,
Ğu zı dağamiyvalike g'attixhan ha'as,
Ğamxhayn şadvalin mə'niybı, Ğu yizde hiqiy-alla
alík'ara'a.*

*Ğu eyhen: "Balkaniy g'atir xhinne ək'el kamba mexhe,
Manbı salbaniy g'antarağa dena
Ğu eyhençilqa qalya'as əxə deş.
Zı vas ək'el hivles,
Ğu əlyhəəsda yəq haagvas.
Zı ğu hot'aldas,
Yizda ul val vobna".*

*Yəq avguynbişde vuk'lelqa xəttə divanbı adaylenbı,
Rəbbir culqa umud ha'anbışıqə
Hammaşe yugra eyxhena.
Qopkuyn insanar, vuşda şadvalla Rəbbil-alla vuxhecen.
Yik' məttınbı, şadvalina mə'niy Rəbbinimee qərpqə.*